

Отримано: 15 квітня 2019 року

Прорецензовано: 22 травня 2019 року

Прийнято до друку: 23 травня 2019 року

e-mail: galinamatyukha61@gmail.com

n.zanozdra7@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-6(74)-179-182

Матюха Г. В., Заноздра Н. С. Сучасний стан навчання студентів вищої школи англомовного спілкування. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 6(74), червень. С. 179–182.

УДК: 378.091.212:811.111

Матюха Галина Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Б. Хмельницького
Заноздра Наталія Сергіївна,
студентка магістратури, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Б. Хмельницького

СУЧАСНИЙ СТАН НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ АНГЛОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ

Стаття присвячена огляду питань, пов'язаних з дослідженням сучасного стану навчання студентів вищої школи англомовного спілкування. Враховуючи практичний досвід, визначено, що викладачі надають перевагу методам навчання, які передбачають комунікативну взаємодію на занятті. У статті охарактеризовано проблеми навчання англомовної комунікації на заняттях англійської мови, порушених у науково-методичній літературі. Досліджено, що одним із провідних завдань сучасних вищих навчальних закладів є підготовка студентів-випускників до підготовленого та непередбаченого (неочікуваного) мовлення, як монологічного, так і діалогічного. Доведено, що цієї мети можливо досягнути за умови систематичної практики в спілкуванні, організованій на основі інтерактивних методів навчання і використання комунікативних життєвих ситуацій.

Ключові слова: спілкування, англомовна комунікація, методи навчання.

Galyna Matyukha,
Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.), Associate Professor
Natalia Zanozdra,
Master's degree student, Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

MODERN STATE OF TEACHING ENGLISH COMMUNICATION THE STUDENTS OF THE HIGH SCHOOL

The article is devoted to the overview of the issues related to the study of the current state of teaching university students of English language communication. Taking into account practical experience, it has been determined that teachers give preference to teaching methods that involve communicative interaction in English class. The article describes the problems of teaching English language communication in English classes, raised in scientific and methodological literature. It is researched that one of the leading tasks of modern higher education institutions is to train graduate students for prepared (thoughtful) and unprepared (unexpected) speaking – both monologue and dialogue. It is proved that this goal can be achieved under the condition of systematical speaking practice based on interactive methods of teaching language and life-like situations aimed at the development of language communicative skills. Analysis of the methodological literature showed that one of the main tasks of the teacher is to promote the students' cognitive activity during their studying, to create convenient and suitable conditions for high-quality practical mastering of English, in which students can take a creative approach to performing tasks and also achieve a professional level of English-speaking communication. It is proved that the usage of information technology, aimed at the development of students' communicative competence, makes the process of learning English interesting, interactive, and effective.

Key words: high school students, English language communication, methods of teaching.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими й практичними завданнями. Стрімкі зміни українського сучасного суспільства, пов'язані з ними модернізація й реформування освіти, зокрема іншомовної, досягнення в галузі теорії та практики навчання іноземних мов і вимоги сьогодення щодо оволодіння здобувачами освіти іноземною мовою на всіх її ланках зумовлюють потребу оновлення змісту, форм і методів навчання іноземних мов у вищій школі. Саме з цієї причини, увага до професійно-орієнтованого навчання англійської мови помітно підвищилася.

Аналіз публікацій показав, що сучасні студенти ставляться до вивчення англійської мови більш свідомо – їм цікаво дізнатись про традиції, духовні цінності носіїв англійської мови, ознайомитись з країною, мову якої вони вивчають. Крім того, знання й вільне володіння англійською мовою є запорукою для студентів бути конкурентоспроможними на ринку праці й успішними в майбутній професійній кар'єрі. Тому, порушена проблема є багатоаспектною та потребує більш глибокого дослідження.

Метою цієї статті є визначення сучасного стану навчання студентів вищої школи англомовної комунікації, а також аналіз наукових джерел, присвячених з'ясуванню основних проблем з окресленої теми, та розв'язання цих проблем під час організації та проведення освітнього процесу.

Високремлення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячено статтю. Навчання студентів вищої школи англомовного спілкування присвячено велику кількість сучасних наукових досліджень. Проте розпочате в Україні в 2018 році реформування освіти вимагає від вищів такої підготовки майбутніх фахівців, яка забезпечить формування в студентів англомовної компетентності [1]. Це означає: студенти володіють міцними лінгвістичними знаннями з англійської мови, на основі цих знань в них сформовано мовні навички й удосконалено мовленнєві вміння англомовної комунікації, майбутні фахівці набули англомовного мовленнєвого досвіду, способів мислення, поглядів, цінностей, які визначають їх здатність успішно провадити подальшу навчальну й професійну діяльність. Тому, вважаємо, що проблема професійної підготовки студентів відповідно вимог сучасного суспільства і нового Закону «Про освіту» (від 05.09.2017 р.) [1] є остаточно не вирішеною і потребує подальшої уваги.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес спілкування, безсумнівно, має велике значення в житті кожної людини. З цієї причини дане явище цікавить фахівців із різноманітних областей знання: психології, соціології, філології тощо [2].

Окрім лінгвістів та психологів, роботу над вивченням способів спілкування розпочали і соціологи. Їхнім завданням було проаналізувати сутність спілкування, яке розумілося як наслідок закономірностей взаємодії членів суспільства, становлення і розвитку особистості, а також створення громадських інститутів.

У свою чергу, зарубіжні вчені, досліджуючи процес спілкування, стали використовувати поняття «комунікація». Згодом цей термін був прийнятий і вітчизняними вченими. В українській науковій літературі поняття «спілкування» та «комунікація» у більшості випадків вживаються як синоніми, але якщо дослідити значення цих понять більш уважно, то можна виявити деякі відмінності між ними.

Наприклад, в англомовній лінгвістичній літературі термін «комунікація» тлумачать як процес обміну інформацією в формі мовних або письмових сигналів, що само по собі є синонімом терміну «спілкування». А «спілкування», на відміну від попереднього визначення, передбачає процес обміну думками та інформацією між людьми, підкріплений емоційними переживаннями. Отже, великої різниці між спілкуванням і комунікацією немає [2; 5].

На нашу думку, поняттям «спілкування» та «комунікації» притаманні і спільні, і відмінні ознаки. Спільні ознаки обумовлені співвіднесеністю з процесами обміну і передачі інформації та зв'язком з мовою, яка є засобом передачі інформації. Відмінні ознаки полягають у розходженнях в обсязі змісту цих понять (вужькому і широкому). Це пов'язано з тим, що вони використовуються в різних науках, які висувають на перший план різні аспекти цих понять. Прийнято вважати, що *спілкування* є соціально обумовленим процесом обміну думками між людьми у різних сферах їхньої діяльності, що реалізується за допомогою вербальних засобів комунікації. У свою чергу, *комунікація* є соціально обумовленим процесом передачі і сприйняття інформації як в міжособистісному, так і в масовому спілкуванні по різних каналах за допомогою різних вербальних і невербальних комунікативних засобів [2]. Отже, спілкування у всіх своїх формах (вербальне і невербальне), видах (формальне і неформальне), типах (міжособистісне, міжгрупове, міжкультурне) розкриває специфіку людського суспільства [5].

У сучасному суспільстві англомова комунікація є невід'ємною, тому що практично всі сфери життя пов'язані з англійською мовою. З цієї причини перед вищими освітніми закладами та викладачами іноземної мови постає дуже важливе завдання – навчити студентів вільно спілкуватися англійською мовою. Але, на жаль, поставлена мета не є легкою. Незважаючи на те, що впродовж останнього часу вивчення англійської мови широко практикується в освітньому процесі, йому властиві певні недоліки, такі як: недосконала розробка комплексного застосування засобів навчання англійської мови студентів вищої школи, недостатня сформованість педагогічних умов навчання англомовної комунікації, відсутність у студентів мотивації до навчання через «сухий» навчальний матеріал, який важко зрозуміти, засвоїти та навчитись використовувати практично. Викладач здатний вплинути на покращення окресленої проблеми, залучивши до освітнього процесу різноманітні методи навчання, які за умови вмілого використання викликають в студентів інтерес до вивчення англійської мови та мотивують не лише запам'ятовувати те, про що говорять протягом занять, а й шукати додаткову інформацію для самостійного поглиблення набутих знань [5].

Слід додати, що науковці окреслюють англомовну комунікативно-мовленнєву компетенцію як «вживання» в іншомовне середовище (відповідно до тем, зазначених у програмі). Цей процес передбачає розвиток усіх складників англомовної комунікативної компетентності, а саме: *лінгвістичний компонент* (характеризується знанням граматичних правил, мовних одиниць та фонології – всі ці знання перетворюють лексичні одиниці на осмислене висловлювання) та *соціолінгвістичний компонент* (здатність обирати та використовувати адекватні, найбільш підходящі мовні форми та засоби залежно від мети та ситуації спілкування, а також від соціальних ролей учасників комунікації) [8].

Навчання англомовного професійного спілкування відбувається в основному на старших курсах вищого навчального закладу. Саме на цьому етапі студенти вже мають певний досвід спілкування та необхідні знання для навчання професійного мовлення, володіють мовною компетентністю.

Згідно зі стандартами вищої освіти державою висуваються певні вимоги до викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах. Головною метою навчання англійської мови є забезпечення активного володіння нею як засобом формування та формулювання думок у сфері як повсякденного спілкування, так і в галузі відповідного профілю.

Також не слід забувати про те, що реальне спілкування, як правило, є спонтанним. Отже, з цього випливає ще одна мета сучасних вищих навчальних закладів – підготувати студентів-випускників як до підготовленого, так і до непідготовленого мовлення (як монологічного, так і діалогічного) [8, с. 16–17], шляхом систематичного виконання комплексу різноманітних вправ навчити студентів підтримувати діалог, вчасно реагувати на репліки співрозмовників та вміти доречно використовувати мовні кліше, фразеологізми тощо.

Відомо, що на формування в студентів англомовної компетентності, окрім уже набутих умінь та навичок, впливає також вміння спонтанно висловити власну думку щодо певного питання [8, с. 12–13]. Оскільки рівень володіння знаннями, уміннями та навичками в студентів різний, монологічне мовлення дає змогу реалізувати та розвинути можливості кожного студента в повній мірі. На нашу думку, для того, щоб сформувати навички англомовного мовлення у студентів, доцільно працювати з професійно-орієнтованими текстами в декілька етапів, послідовно. Усе це забезпечує виконання мовленнєвих вправ таких рівнів: дотекстові, текстові, післятекстові та міжтекстові.

Як зазначає С. Ю. Ніколаєва, читання англомовних текстів допомагає студентам розвивати мислення. Крім того, завдяки читанню та роботі з англомовними текстами студент має можливість дізнатись більше про країну, мову якої він вивчає, а саме: традиції, історію, культуру, географію, побут країни тощо [4, с. 205] – з одного боку, з іншого – студент спроможний читати літературу за фахом в оригіналі й розвиватися на професійному рівні.

Окрім роботи з текстами, написаними англійською мовою, в навчанні студентів англомовної комунікації також мають місце активні методи навчання. В якості прикладу можемо навести метод ділової гри. Дослідженням цього питання займалися Л. В. Ананьєва, М. І. Воронка, Л. В. Волкова, Н. В. Матвєєва тощо. У свою чергу, В. В. Ісаєв бачить метод ділової гри як такий, що дозволяє реалізувати безперервне навчання [3].

М. А. Доможирова розуміє ділову гру як засіб та метод фахової підготовки, яка реалізується через комплекс ситуацій професійного спрямування [2]. Ділова гра зміцнює міжпредметні зв'язки між гуманітарними предметами та дисциплінами, спрямованими на професійну підготовку майбутніх фахівців.

Одним із завдань викладача є мета, а саме: активізувати пізнавальну діяльність студента протягом навчання, створити підходящі умови для якісного практичного оволодіння англійською мовою, в яких студент може проявити творчий підхід до виконання завдань, а також допомогти досягнути професійного рівня англійської мови спілкування.

Сучасні педагогічні технології (Інтернет-ресурси, нові інформаційні технології, навчання в співробітництві тощо) також відіграють велику роль у процесі реалізації особистісно-орієнтованого підходу в навчанні. Крім того, вони допомагають, враховуючи рівень знань студентів, забезпечити індивідуалізацію та диференціацію освітнього процесу. Мета їх використання – зробити процес вивчення англійської мови цікавим, інтерактивним, ефективним, спрямованим на розвиток комунікативної компетенції [7].

Сьогодні на стан навчання студентів вищої школи англійської комунікації в деякій мірі впливають прихильники ідеї вивчення англійської мови здебільшого за допомогою використання Інтернет-ресурсів, ніж з роботою з підручником. Але більшість викладачів усе ж надає перевагу традиційним методам навчання, час від часу поєднуючи їх з можливостями, які надають нові інформаційні технології.

Інформаційні технології допомагають розв'язати такі дидактичні завдання, як-от: вплинути на формування в студентів зацікавленості у вивченні англійської мови, збільшити словниковий запас студентів, удосконалити вміння англійської мови спілкування, читання та письма, покращити розуміння англійської мови на слух тощо. Найголовнішим є той факт, що ІТ технології створюють іншомовне середовище, максимально наближене до сучасного життя (використання Інтернету для купівлі певних речей, замовленню їжі з ресторану, бронювання й купівлі квитків до театру, кінотеатру, будь-яких подорожей тощо; Інтернет сьогодні – це спілкування з друзями, це (і це має велике значення для сучасної молоді!) – робота) [6].

Також слід підкреслити, що в усі часи важливим завданням професійної освіти є мета навчити студента професійній термінології, вмінню аналізувати і, відштовхуючись від цього, аргументовано висловлювати власну думку. У зв'язку з цим, робота з додатковими он-лайн джерелами (глосаріями, енциклопедіями, словниками), що забезпечують можливість зіставлення матеріалу, його аналізу, узагальнення також мають місце в освітньому процесі.

Додамо ще зручність використанні електронних підручників, адже вони полегшують організацію самостійної роботи студентів, є доступними і безкоштовними. Завдання електронного підручника – максимально полегшити розуміння та запам'ятовування інформації, залучити до процесу навчання нові можливості, відмінні від звичайного підручника, – слухову пам'ять (деякі електронні підручники можна прослуховувати) [6; 7].

Як і викладач, електронний навчальний матеріал повинен наставляти та контролювати роботу студента, підказувати шляхи просування всамостійному вивченні матеріалу за допомогою пояснень та інструкцій, схем, алгоритмів тощо. Також електронний навчальний матеріал, як правило, супроводжується довідковою системою, яка, при бажанні, дає студенту можливість самостійно шукати потрібну інформацію з певної теми, що є чимось на кшталт індивідуальної освітньої траєкторії самостійного пізнання й самоконтролю [7].

На сьогодні використання інформаційних технологій є підґрунтям для створення нового інформаційного *освітнього середовища*, яке забезпечує широкі можливості для навчальної діяльності, підвищує мотивацію вивчати англійську мову, розвиває самостійність студентів, а також сприяє модернізації традиційної системи навчання та забезпечує індивідуалізацію і диференціацію освітнього процесу – що допомагає готувати висококваліфікованого та конкурентоспроможного фахівця для сучасного ринку праці.

Наголосимо на тому, що впровадження інформаційних технологій у процес навчання студентів вищої школи англійської мови вимагає якісних змін у методичній підготовці викладачів, а також перегляду організаційних форм навчальної роботи, які мають місце сьогодні: збільшення обсягу групової та самостійної роботи студентів, збільшення кількості творчих та проєктних робіт дослідницького характеру.

Аналіз досліджень з проблеми використання інформаційних технологій у навчанні студентів англійської мови спілкування та власний педагогічний досвід надає можливість узагальнити *результати* застосування інформаційних технологій в освітньому процесі з англійської мови Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького, як-от:

- 1) покращення якості англійської освіти на основі *поєднання сучасних та традиційних* методів навчання;
- 2) розвиток умінь студентів самостійно шукати потрібну інформацію, *обробляти, аналізувати її і вільно оперувати отриманими знаннями у подальшому*;
- 3) використання на заняттях англійської мови інтерактивних методів навчання спонукало студентів до *активної взаємодії* як з вчителем, так між собою;
- 4) звернення до інформаційних технологій на заняттях *пожвавило та покращило ефективність навчання, мотивувало студентів до активної участі в спілкуванні англійською мовою*.

Висновки і перспективи подальших досліджень у цьому напрямку. Проаналізувавши сучасний стан навчання студентів вищої школи англійської мови спілкування, ми дійшли до думки, що в разі створення відповідних педагогічних умов, а також комплексного застосування сучасних засобів навчання, процес формування англійської комунікативної компетенції в студентів вищої школи матиме більш якісний та сталий результат.

Подальшу роботу над порушеною проблемою вбачаємо в розробці комплексу вправ з навчання спілкування англійською мовою студентів вищої школи засобами традиційної й інноваційної методик та його експериментальної перевірки.

Література:

1. Закон України «Про Освіту». URL: <http://www.osvita-konotop.gov.ua/zakon-ukra%D1%97ni-vid-05-09-2017-2145-viii-pro-osvitu.html>.
2. Грушевицька Т. Г., Попков В. Д., Садохин А. П. Основы межкультурной коммуникации: Учебник для вузов / Под ред. А. П. Садохина. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. 352 с.

3. Конопленко Л. О. Технологія організації ділової гри в інтегрованому навчанні усного англомовного спілкування. URL: <http://eprints.npu.edu.ua/bitstream/123456789/8754/1/KONOPLENKO.pdf>.
4. Николаева С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Николаєвої. Київ: Ленвіт, 2002. 328 с.
5. Матюха Г. В. Особливості комунікативного розвитку мовної особистості. *Держава та регіони. Серія: Гуманітарні науки*. 2004. № 2. С. 158–162.
6. Матюха Г. В. Порівняльний аналіз сучасних підходів щодо навчання підростаючого покоління іноземних мов. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. Мелітополь, 2005. Вип. 1. С. 126–136.
7. Пашивкіна К. В., Мартиненко М. Ю. Організація самостійної роботи студентів у ВНЗ засобами інформаційних технологій. URL: https://www.intellect-invest.org.ua/rus/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vyuski_n1_2010_st_15.
8. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: навч. посібник. Київ: Фірма «ІНКОС», 2006. 248 с.